

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CİNSİYETE GÖRE ÖFKE İFADE ETME BİÇİMLERİ*

N. Bostancı**, Ş. Çoban***, Z. Tekin****, A. Özen****

ÖZET

Amaç: Öfke insan için doğal bir duygulanımdır. Eğer yapıcı olarak ifade edilirse sağlıklıdır. Öfke ile baş etmek için bireyin öfkesini tanıması ve sağlıklı bir şekilde ifade etmesi gerekir. Bu araştırma, "üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre öfke ifade etme biçimlerini belirlemek" amacıyla yapılan tanımlayıcı bir araştırmadır. **Yöntem:** Araştırma İstanbul ili içerisinde araştırmaya katılmayı kabul eden üniversite öğrencilerinde yapılmıştır.

Araştırmaya yaşları 17 ile 27 arasında değişen ve üniversitede okuyan 398 öğrenci katılmıştır. "Çok Boyutlu Öfke Ölçeği" ve demografik bilgi formu, gençler tarafından doldurulmuştur. Veriler, SPSS veri tabanında istatistiksel olarak yüzdellik, ANOVA ve t testleriyle değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Öfkeye yol açan durumlarda ciddiye alınmama, haksızlığa uğrama, eleştirilme alt boyutlarında (kızlarda bu puanlar daha yüksektir), öfkeyle ilişkili düşüncelerde kendisine yönelik öfke düşünceleri alt boyutunda (erkeklerin kendisine yönelik öfke puanları kızlardan daha yüksektir), öfkeyle ilgili davranışlarda saldırgan ve kaygılı davranışlar alt boyutlarında (erkeklerin saldırgan davranış puanları yüksek bulunmuşken kızların kaygılı davranış puanları yüksektir), kişilerarası öfkede pasif-agresif tepkiler ve içe-dönük tepkiler alt boyutlarında (kızların pasif-agresif ve içe-dönük tepki puanları erkeklerden yüksektir) istatistik açısından anlamlı ilişkiler görülmüştür. **Sonuç:** Elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencisi, öfke, öfke belirtileri, öfke ifadesi, öfke ile başetme

* Bu araştırma; 20-21 Nisan 2006'da Şanlıurfa'da yapılan V. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

** İstanbul Üniversitesi, Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi.

*** İstanbul Üniversitesi, Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, 2005-2006 Akademik Yılı 4. sınıf Öğrencisi.

**** İstanbul Üniversitesi, Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, 2005-2006 Akademik Yılı 2. sınıf Öğrencisi.

Anger Expression According to Sexuality of University Students

ABSTRACT

Objective: Anger is a basic emotional reaction for human being. If one can manage to express his / her anger in a constructive way this is healthy. To do that, person should be aware of his / her anger and give reasonable vent to his / her feelings. This study is a descriptive study aimed to determine the anger of expression according to sexuality of university students. **Method:** This study has been performed with the acceptance of the university students in Istanbul. The sample was consisted of 398 students from a university, the age range was between 17 and 27. Participants completed Multidimensional Anger Scale (MAS) and a demographic information form. The data has been evaluated statistically by means of SPSS data base used to frequencies, ANOVA and t tests. **Results:** There were statistical relationships in "taking seriously", "being injustice", "being criticized" subgroups (the girls have taken higher scores), "anger towards herself / himself" subgroup (the boys have taken higher scores than girls in anger towards himself subgroup), behaviours related to anger; "aggressive and anxious behaviours" subgroup (the boys have taken higher scores in aggressive behaviours subgroup, girls have taken higher scores in anxious behaviours subgroup), "interpersonal anger passive-aggressive reactions" and "introvert reactions" subgroups (the girls taken higher scores than boys in passive-aggressive and introvert reactions scores). **Conclusion:** The findings were discussed in relation to the relevant literature.

Key Words: University student, anger, anger symptoms, anger expression, coping with anger

GİRİŞ

Üniversite yaşamı diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kaygı ve stres yaratan bir

ortam özelliği taşımaktadır. Ergenliğin bitimi ile toplum yaşamında tam sorumluluk alma ve bağımsızlığa ulaşma dönemi arasındaki bir basamakta olan üniversite yaşamındaki gençlerin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden olgunlaşma dönemi halen sürmektedir. Bunun yanı sıra farklı kültürel çevrelerle iletişim zorluğu, sorumluluk artışı, farklılaşan ebeveyn çocuk ilişkileri, kimlik kazanımı, karşı cinsle iletişim ve meslek kaygısı gibi sorunlar ve bunlara uyum güçlükleri yaşanabilmektedir. Bu sorunlar karşısında üniversite gençliği yetersizlik, engellenme, öfke ve düşmanlık duygularını yoğun yaşayabilmektedir (Güney 1985, İmamoğlu ve Gültekin 1993, Yeşilyaprak 1986).

Öfke günlük yaşantımızda önemli duygularımızdan biridir. 2000 yıl önce Aristo'nun öfkenin cinsel arzu gibi doğuştan geldiğini söylemesi, öfkenin evrensel olarak, her kültürde ve her insanda olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Öfke kimi zaman kısa süreli, orta şiddette ve hatta kişiye faydalı; kimi zaman ise, çok şiddetli, yoğun, sürekli ve tahrip edici olmaktadır. Öfkenin ortaya konulması yapıcı veya yapıcı olmayan bir şekilde sözel; ya da davranışsal veya fizyolojik bir biçimde olabilir. (Balkaya 2001, Balkaya ve Şahin 2003, Çelik 2003, Kısaç 1999, Sala 1997, Üstün ve Yavuzarslan 1995).

Öfkenin ifade biçimleri de değişiklik göstermektedir. Öfkenin ifade biçimlerinden birisi, belki de en önemlisi saldırganlıktır. Saldırganlık iki tür ifade edilebilir: Fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık (Balkaya ve Şahin 2003, Lerner 1996). Bazı insanlar öfkelerini genellikle içine atmayı seçerler ya da bastırma yoluna giderler. Oysa bastırılan duygu insanın kendisine zarar verir. Bastırılmış duygular mide ülseri, yüksek tansiyon gibi psikosomatik tepkilere neden olur. Ayrıca, öfkenin ifade edilmemesi öfkeyi ortadan kaldırmaz, aksine bireyin zarar görmesine neden olur (Balkaya 2001, Çelik 2003, Kısaç 1999, Üstün ve Yavuzarslan 1995). Deffenbacher ve arkadaşları (1996); öfkenin

davranış boyutundaki çeşitlilikler nedeniyle, öfkeyi farketmekte ve onu anlamakta zorluklar yaşandığını ileri sürmektedir.

Yapılan çalışmalar sonucunda kız ve erkeklerin öfke ifade etme biçimlerinin farklı olduğu belirlenmiştir (Balkaya 2001, Balkaya ve Şahin 2003, Batıgün 2002, Buntanie ve Costenber 1997, Sala 1997, Tambağ ve Öz 2005). Öfkeyle başa çıkma, gerek kız gerekse erkeklerde onun bastırılmasını ve saklanmasını değil, tanınmasını gerektirir. Öfkenin tanınması, öfkeye neden olan ve öfke ifadesini etkileyen biyolojik ve fizyolojik yapının, bireyin mantıklı ve mantık dışı inançlarının, içinde yaşadığı ortamın ve aile, kültür gibi çevresel etkenlerin bilinmesidir. Bireyler ancak öfkelerini tanıdıklarında, öfkesinin zararlarından kurtulabilirler ve onu kendileri için yapıcı bir şekilde ifade edebilirler. Öfke, sanıldığı gibi aksine, olumsuz bir duygu değil, Martin Luther King'in "Öfkelenmişimde... bütün mizacım canlanır, anlayışım keskinleşir." sözünde olduğu gibi bireyi uyaran, canlandırıcı bir duygudur (Kısaç 1999). İstendik olan, öfke duygusunun sözel olarak ifade edilmesidir. Toplumun beklentileri ve belirlediği davranış kalıpları çerçevesinde öğrenilen öfke ifadesi kültürel özelliklerdendir. Yapıcı olarak öfkenin ifadesi için duyguların konuşulması gerekirken; kontrolünü kaybetme, karşıdaki kişiyi yitirme endişesi ve bu duyguyu kendine yakıştıramama nedeniyle birey duygularını açıkça ifade edemeyerek duygularını bastırma, konuşmama ya da yansıtma yoluna gidebilmektedir (Lerner 1996, Sala 1997, Üstün ve Yavuzarslan 1995).

Toplumun geleceğini belirlemede etkin rol alması beklenen üniversite öğrencilerinin sorunlarının önemszenmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan oldukça önemlidir. Sağlığı koruma ve geliştirme sorumluluğunu üstlenen hemşirenin koruyucu ruh sağlığı çalışmalarında ulaşması gereken gruplardan birisi de gençlerdir. Toplumların gelişmesinde geliştirici güç kabul edilen üniversite gençliğinin sorun çözme yöntemlerini kullanabilmesi, öfkeyi

uygun biçimde ifade ya da kontrol edebilmesi, öfkenin yarattığı enerjiyi yapıcı olarak kullanabilmesi hemşirelikte koruyucu ruh sağlığı çalışmalarının hedeflerindedir. Bu hedefe ulaşabilmek için bireylerin öfke duygularını ve öfke nedenlerini tanınması, başa çıkma biçimlerini fark etmesi gerekir.

Bu nedenle bu araştırma, üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre öfke ifadelerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı bir araştırma olarak yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: İstanbul ili içerisindeki üniversite öğrencilerinin tümü araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Bunlardan olasılıksız örneklem yöntemi ile araştırmayı kabul eden öğrenciler seçilmiş ve araştırma onlarla yapılmıştır. Anket formları, öğrencilere kaldıkları yurtlarda veya ders aralarında kantinde görüşme yapılarak doldurulmuştur. Karşılıklı etkilenimleri önlemek için anket formunu yalnızken doldurmaları istenmiştir. Araştırmanın amacı katılımcılara kısaca anlatılmış ve araştırmaya katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuştur. Araştırma için 500 öğrenciye ulaşılmış ancak araştırma 398 öğrenci ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada "Çok Boyutlu Öfke Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından oluşturulan 31 soruluk Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

• **Çok Boyutlu Öfke Ölçeği:** Ölçeğin geliştirilmesi ve Türkiye'de geçerlik ve güvenirlik çalışması 2001'de Balkaya ve Şahin tarafından yapılmış ve Cronbach Alpha katsayısı .64 - .95 olarak bulunmuştur. Ölçek 158 maddeden oluşmaktadır.

Beşli likert tipi bir ölçek olan çok boyutlu öfke ölçeği, beş boyutludur. İlk boyutunda, "Öfkelendiğinizde aşağıdaki belirtiler sizde ne sıklıkla ortaya çıkar?" sorusuyla 14 maddede öfkenin fiziksel belirtileri araştırılmaktadır. İkinci boyutta, öfkenin oluşmasına neden olan etmen-

leri tanımlayan toplam 42 madde verilerek, bu ifadelerin uyandırdığı öfke yoğunluğu sorulmaktadır. Üçüncü boyutta, öfkeyle ilgili düşünceleri içeren 30 madde verilerek, "Aşağıdaki düşünceler aklınızdan ne sıklıkla geçer?" sorusu; dördüncü boyutta da 47 madde ile "Sizi öfkeliendiren bir insan karşısında aşağıdaki davranışları ne sıklıkla gösterirsiniz?" soruları bulunmaktadır. Beşinci boyutta ise öfkeyle başa çıkma yolları araştırılmaktadır. Bu boyutta "Sizi öfkeliendiren bir durumda kaldığınızda aşağıdaki davranışları ne sıklıkla gösterirsiniz?" sorusu altında toplam 26 ifade yer almaktadır.

Araştırmanın Uygulanması: Araştırmada veri toplama araçları üniversite öğrencilerine ders öncesi veya ders sonrası öğrencilere gerekli açıklamalar yapıp onay alındıktan sonra dağıtılmış ve öğrencilerden isimsiz (isim belirtmeden) ve gönüllülük çerçevesinde doldurmaları istenmiştir. Herhangi bir nedenle tamamlanmayan veya eksik olan veri toplama araçları değerlendirme kapsamından çıkarılmıştır. Araştırma verileri 398 öğrenciden elde edilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi: Toplanan veriler, SPSS veri tabanında istatistiksel olarak yüzdelik, ANOVA ve t testleriyle değerlendirilmiştir. Gruplar arası farkın anlamlılık kontrolü için hata payı .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Üniversite öğrencilerinde cinsiyete göre çok boyutlu açıdan öfke yaşantılarına bakıldığında; öfkeye yol açan durumlarda ciddiye alınmama, haksızlığa uğrama, eleştirilme alt boyutlarında (kızlarda bu puanlar daha yüksektir), öfkeyle ilişkili düşüncelerde kendisine yönelik öfke düşünceleri alt boyutunda (erkeklerin kendisine yönelik öfke puanları kızlardan daha yüksektir), öfkeyle ilgili davranışlarda saldırgan ve kaygılı davranışlar alt boyutlarında (erkeklerin saldırgan davranış puanları yüksek bulunmuşken kızların kaygılı davranış puanları yüksektir), kişilerarası öfkede pasif-agresif tepkiler ve içe-dönük tepkiler alt boyutlarında (kızların pasif-agresif ve içe-dönük tepki puan-

ları erkeklerden yüksektir) istatistik açısından anlamlı ilişkiler görülmüştür.

TARTIŞMA

Tablo 4'te üniversite öğrencilerinde cinsiyete göre çok boyutlu öfke yaşantılarına bakıldığında; öfke belirti puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç bulunmamıştır. Bu sonuç Balkaya'nın (2001) çalışması ile benzerken Sala'nın (1997) ve Tambağ ve Öz'ün (2005) çalışma sonuçlarıyla uyuşmamaktadır. Biaggio (1989) tarafından öfkede cinsiyet farkını araştırmak amacıyla yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencilerinden, iki hafta boyunca kendilerini öfkeliendiren durumları ve öfkeliendiklerinde gösterdikleri davranışları kaydetmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda erkeklerin kadınlara göre hem daha çok durum kaydettikleri hem de daha çok fiziksel tepki gösterdikleri bulunmuştur. Yine Buntanie ve Costenber'in (1997) çalışma sonucunda ise erkeklerin öfkeliendiklerinde daha çok fiziksel belirtiler gösterdikleri belirtilmiştir. Thomas'ın (1989) üniversite öğrencileri arasında yaptığı bir çalışma sonucunda ise, kadınların öfkeyle ilişkili fiziksel semptomları daha fazla gösterdikleri vurgulanmaktadır.

Öfkeye neden olan durumlarda ciddiye alınmama, haksızlığa uğrama ve eleştirilme alt boyutlarında kızların puanları erkeklerden yüksek bulunmuştur. Bu sonuç Buntanie ve Costanber (1997), Balkaya (2001), Balkaya ve Şahin (2003) ve Batgün'ün (2002) yapmış oldukları çalışma sonuçlarıyla da benzer bulunmuştur. Bu durum, kadınların toplumdaki sosyal statüleriyle ve kadınların toplumsal olarak erkeklere göre daha geri planda tutulmasıyla ilişkili olabilir ve kadınların sosyal ortamlardaki olumsuz koşulları kendilerine atfetmeleriyle açıklanabilir.

Öfkeyle ilişkili düşüncelerde kendisine yönelik öfke düşünceleri alt boyutunda erkeklerin kendisine yönelik öfke puanları kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç Balkaya'nın (2001) çalışması ile benzerken

Tablo 1: Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özellikleri (n=398)

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	n	%
Cinsiyet		
Erkek	230	57.8
Kız	168	42.2
Medenî Durum		
Evli	0	0.0
Bekâr	398	100.0
Doğum Yeri		
Marmara Bölgesi	100	25.1
Karadeniz Bölgesi	107	26.9
İç Anadolu Bölgesi	40	10.1
Doğu Anadolu Bölgesi	25	6.3
Ege Bölgesi	48	12.1
Akdeniz Bölgesi	50	12.6
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	19	4.8
Diğer	9	2.3
Yaşamının Çoğunda Yaşadığı Yer		
Şehir	236	59.3
İlçe	122	30.7
Kasaba / Köy	40	10.1

* **Yaş aralığı:** 17-27 yaş**Yaş ortalaması:** 20.5* **Kardeş Sayısı:** 0-10 kardeş**Kardeş ortalaması:** 2.1* **Kaçıncı Çocuk Olduğu:** 1-9 çocuk**Kaçıncı çocuk ortalaması:** 1.8

Tablo 2: Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Biçim Özellikleri (n=398)

YAŞAM BİÇİM ÖZELLİKLERİ	n	%
Okuduğu Bölüm		
Teknik Bilimler	259	65.1
Sağlık Bilimleri	73	18.13
Sosyal Bilimler	66	16.6
Yaşam Yeri		
Evde (aile, arkadaş, akraba yanı)	88	22.1
Yurt / lojman	310	77.9
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	51	12.8
Çalışmıyor	347	87.2
Sağlık Sorunu		
Var	44	11.1
Yok	354	88.9
Sigara Kullanımı		
Evet	215	54.0
Hayır	183	46.0
Alkol Kullanımı		
Evet	88	22.1
Hayır	310	77.9
Madde Kullanımı		
Evet	1	0.3
Hayır	397	99.7

Tablo 3: Üniversite Öğrencilerinin İnsan İlişkileri ve Öfke Yaşantıları (n=398)

YAŞAM BİÇİM ÖZELLİKLERİ	n	%
Destek Sistem Varlığı		
Evet	314	78.9
Hayır	84	21.1
İnsan İlişkileri Tanımı		
Çok İyi	56	14.1
İyi	244	61.3
Orta	79	19.8
Kötü	19	4.8
Davranışlarını Tanımlaması		
Girişken	213	53.5
Çekingen	122	30.7
Saldırgan	9	2.3
Diğer	54	13.6
İlişkilerini Devam Ettirmekte Sorun Varlığı		
Evet	21	5.3
Hayır	183	46.0
Bazen	194	48.7
Çabuk Öfkelenme Düşüncesi		
Evet	86	21.6
Hayır	117	29.4
Bazen	195	49.0
Öfke Kontrolünde Güçlük Düşüncesi		
Evet	38	9.5
Hayır	146	36.7
Bazen	214	53.8

Tablo 4: Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Çok Boyutlu Öfke Yaşantıları (n=398).

Çok Boyutlu Öfke Ölçeği	Cinsiyet		Erkek		t; p
	Kız	SS	X	SS	
1) Öfke Belirtileri	8.85	2.38	7.49	3.26	$t=1.96, p=0.427$
2) Öfkeye Yol Açan Durumlar					
<i>Ciddiye Alınmama</i>	17.12	5.64	14.13	3.86	$t=2.80, p=0.004^*$
<i>Haksızlığa Uğrama</i>	13.22	3.07	11.36	2.45	$t=2.26, p=0.002^*$
<i>Eleştirilme</i>	22.12	7.43	18.21	4.35	$t=1.87, p=0.005^*$
3) Öfkeyle İlişkili Düşünceler					
<i>Öfkesine Yönelik Düşünceler</i>	30.90	7.12	29.13	5.55	$t=0.10, p=0.930$
<i>Diğerlerine Yönelik Düşünceler</i>	22.45	3.38	21.42	3.08	$t=1.42, p=0.097$
<i>Kendisine Yönelik Öfke Düşünceleri</i>	25.98	5.16	31.14	7.13	$t=2.26, p=0.024^*$
<i>Dünyaya Yönelik Öfke Düşünceleri</i>	19.23	3.24	18.12	2.96	$t=0.76, p=0.532$
4) Öfkeyle İlişkili Davranışlar					
<i>Saldırgan Davranışlar</i>	33.24	5.25	38.27	6.13	$t=2.36, p=0.016^*$
<i>Sakin Davranışlar</i>	28.16	3.24	28.02	3.12	$t=0.99, p=0.848$
<i>Kaygılı Davranışlar</i>	13.26	4.09	10.20	2.24	$t=1.06, p=0.002^*$
5) Kişilerarası Öfke					
<i>İntikam Tepkileri</i>	54.12	12.20	52.16	10.36	$t=0.50, p=0.516$
<i>Pasif-Agresif Tepkiler</i>	36.12	8.24	28.14	4.78	$t=3.58, p=0.024^*$
<i>İçe-Dönük Tepkiler</i>	22.18	4.12	16.42	2.98	$t=2.85, p=0.001^*$
<i>Umursamaz Tepkiler</i>	13.46	3.84	12.86	3.68	$t=0.79, p=0.428$

Tambağ ve Öz'ün (2005) çalışması ile benzerlik göstermemektedir.

Öfkeyle ilgili davranışlarda saldırgan ve kaygılı davranışlar alt boyutlarında (erkeklerin saldırgan davranış puanları yüksek bulunmuşken kızların kaygılı davranış puanları yüksektir). Tambağ ve Öz'ün (2005) ve Yarcheski ve arkadaşlarının (2002) yaptıkları çalışma sonucunda da kızların kaygılı davranış ve erkeklerin saldırgan davranış puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu durum yine toplumsal rollerle ilişkilidir. Kızlar daha suskun ve içe dönük büyütülürken, erkek çocukları ise yaşamın ilk yıllarından itibaren saldırgan nesnelere ve aktivitelere yöneltilmektedir.

Kişilerarası öfkede pasif-agresif tepkiler ve içe-dönük tepkiler alt boyutlarında (kızların pasif-agresif ve içe-dönük tepki puanları erkeklerden yüksektir) istatistik açısından anlamlı ilişkiler görülmüştür. Batıgün'ün (2002), Buntaine ve Costanbader'in (1997), Kılıçarslan'ın (2000), Sala'nın (1997) ve Tambağ ve Öz'ün (2005) yaptığı çalışmada da kızların içe dönük tepkiler puanı erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Lerner (1996) kadınların, öfkelerini doğrudan göstermemelerinin nedenlerinin hem içsel hem de sosyal engeller olduğunu ileri sürmektedir. Kızların öfke duygusunu ifade etmesi toplum tarafından kabul edilmemekte ve hoş karşılanmamaktadır. Lerner'e göre, çok güçlü sosyal onay ihtiyacı öfkenin bastırılmasına neden olmaktadır. Kadınlarda depresyon yaşantılarının erkeklerden çok daha fazla ortaya çıkması bu durumun sonuçlarından biri olarak açıklanabilir. Erkeklerin öfke duygularını daha rahat ifade etmelerinin nedeni, öfke duygusunun güçlülük,

sertlik, saldırganlık şeklinde ve "erkeksi", diğer bir deyişle erkeğe yakışan ve onu güçlendiren bir duygu olarak değerlendirilmesi olabilir. Bu nedenle öfke temel bir erkek duygusu olarak ele alınır ve kadınların aksine pozitif bir duygu olarak, erkekte olması gerektiği şeklinde değerlendirilir (Sharkin, 1993). Toplum içinde sosyal güçleri açısından cinsiyet farkının incelendiğinde erkeklerin öfkelerini, sosyal ortamlarda pozisyonlarını daha da sağlamlaştırmak amacıyla kullandıklarını ve çoğunlukla da kendilerinden daha az güçlü pozisyonda olan kişilere karşı yönelttikleri, kadınların ise öfkelerini açığa vurduklarında, kendilerini daha güçsüz hissetmekte, kontrol dışı, kötü karakterli, kolay öfkelenen birisi olarak algılandıklarını düşünme eğilimleri oldukları gözlenmektedir.

Elde edilen sonuçlar ışığında, öncelikle istekli gruplara öfke ile baş etme eğitimi verilmeli, öfke, stres yönetimi ve sorun çözme gibi programlar ilköğretimden itibaren müfredat programlarına alınmalı, toplumumuzda kız çocuklarına yönelik baskı ve sınıra yönelik olarak aileler başta kız çocukları olmak üzere çocuklarına yönelik yaklaşımlarda daha bilinçli hale getirilmeli, üniversitelerde gençlere yönelik "ruh sağlığı danışmanlık" birimleri açılmalıdır.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada büyük bir özveri ve heyecan ile çalışan 2005-2006 akademik yılı İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinden Şenay ÇOBAN, Zekiye TEKİN, Ayşegül ÖZEN'e ve araştırmamıza gönüllülükle katılarak desteklerini esirgemeyen üniversite öğrencilerine sonsuz teşekkürler...

KAYNAKLAR

Akgül A (2003) Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Etkinlikleri "SPSS Uygulamaları". Emek Ofset, Ankara.

Balkaya F (2001) Çok Boyutlu Öfke Envanterinin Geliştirilmesi ve Bazı Semptom Gruplarındaki Etkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Balkaya F, Şahin NH (2003) Çok Boyutlu Öfke Ölçeği. Türk Psikiyatri Dergisi, 14(3): 192-202.

Batıgün AD (2002) Gençler ve İntihar Diğer Yaş Gruplarıyla Farklılaşan Özellikler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Biaggio MK (1989) Sex Differences in Behavioral Reactions to Provocation of Anger. Psychological Reports, 64: 23-26.

Buntaine RL, Costanbader VK (1997) Self-Reported Differences in the Experience and Expression of Anger Between Girls and Boys. Sex roles, 36(9/10): 625-637.

Çelik İ (2003) Öfke Tetikleyicileri Ölçeği: Bir Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Deffenbacher JL, Oetting ER, Lynch RS, Morris CD (1996) The Expression of Anger and Its Consequences. Behavior Research and Therapy, 34 (7):575-590.

Güney M (1985) Üniversite Öğrencileri Arasında Sorunlarla Semptomlara Arasındaki İlişkiler. 21. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 98-101.

İmamoğlu O, Gültekin Y (1993) Önerilen Dengelenmiş Toplumsal Birey Modeli Işığında Üniversite Gençliğinin Sorunları. Psikoloji Dergisi, 8 (30): 27-41.

Kılıçarslan İ (2000) Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Kısaç İ (1999) Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimi Düzeyleri. Mesleki Eğitim Dergisi, 1 (1): 63-74.

Lerner H (1996) Öfke Dansı. Çev.: Gül S. Varlık Yayınları, İstanbul.

Sala G (1997) Zonguldak Karaelmas Üniversitesinde Öğrencilerinin Öfke İfade Etme Biçimlerinin Belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara.

Sharkin BS (1993) Anger and Gender: Theory, Research and Implications. Journal of Counselling & Development, 71 4): 386-389.

Tambağ H, Öz F (2005) Aileleri ile Birlikte ve Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenlerin Öfke İfade Etme Biçimleri. Kriz Dergisi, 13(1): 11-21.

Thomas SP (1989) Gender Differences in Anger Expression. Health Implications. Research in Nursing and Health, 12: 389-398.

Üstün B, Yavuzarslan F (1995) Öfkenin Gücü. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2(2) :42-46.

Yarcheski A, Mahon EN, Yarcheski JT (2002) Anger in Early Adolescent Boys and Girls with Health Manifestations. Nursing Research, 51(4) : 229-235.

Yeşilyaprak B (1986) Üniversite Gençlerinin Psikolojik Sorunları. Psikoloji Dergisi, 5 (20): 80-84.

Yazışma Adresi:

Nihal BOSTANCI

İstanbul Üniversitesi

Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

Çağlayan - İSTANBUL

Tel: 0 (212) 440 00 00 - 27026

Cep: 0 (505) 222 96 48

Faks: 0 (212) 224 49 90

e-posta: n_bostanci76@yahoo.com

n_bostanci76@hotmail.com